

LAUSUNTO
18.6.2014

Opetushallitus
PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 HELSINKI

Viite OPH/40/421/2014

LAUSUNTO SOSIAALI- JA TERVEYSALAN PERUSTUTKINNON PERUSTEIDEN LUONNOKSESTA

Eduskunta käsittelee TUTKE 2- valmistelutyön perusteella laadittua hallituksen esitystä (HE 12/2014) ja Opetushallitus on aloittanut esityksen mukaisen ammatillisten perustutkintojen uudistamistyön. Tavoitteena on antaa uudet velvoittavat määräykset tutkinnon perusteista syyskuussa 2014 ja ne tulee ottaa käyttöön 1.8.2015 alkaen, joten lakimuutosten toimeenpano on ollut aiheellista käynnistää eduskunnan lopullista päätöstä odottaessa.

Tehy on TUTKE2- valmistelun eri vaiheissa todennut kannanotoissaan, että esitetyt uudistukset ovat yleisellä tasolla kannatettavia ja tutkintojärjestelmää selventäviä. Nyt lausunnoilla olevan sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon muodostumisessa sekä ammattitaitovaatimuksissa on kuitenkin perustavan tason muutostarpeita, joita on koottu tähän lausuntoon. Lausunnossa on käytetty väliotsikkoina lausuntopyynnön luetteloja tutkinnon perusteisiin tehdyistä muutoksista.

Tutkinnon muodostumissäännöt

Ammatillisten perustutkintojen uudistamisessa on pyritty yleisten koulutuspoliittisten linjausten mukaisesti lisäämään joustavuutta ja valinnaisuutta. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa on kolmen pakollisen tutkinnon osan lisäksi kymmenen osaamisalaa ja lisäksi hyvin laajat mahdollisuudet valinnaiseen 15 osaamispisteen laajuiseen tutkinnon osaan. Lähihoitajaksi valmistuvan tulee näistä omat valintansa tehdä. Periaatteessa joustavuus ja valinnaisuus ovat kannatettavia teemoja, mutta ammatillista perustutkintoa suorittava on usein nuori, peruskoulunsa vasta päättänyt, jolla oma kasvuprosessi on kesken. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittajissa on myös yhä enemmän alanvaihtajia sekä maahanmuuttajia. Voidakseen tehdä tulevaisuudessa tarvittavaan osaamiseen liittyviä perustavan tason valintoja, opiskelija / tutkinnon suorittaja tarvitsee asiantuntevaa ja perusteltua ohjausta.

Tutkinnon perusteiden uudistuksessa ei ole tarkoitukseen ottaa kantaa opiskelijaohjaukseen eikä muihin varsinaisen tutkinnon oheisiin asioihin. Näistä tullaan antamaan erilliset ohjeet tai velvoittavat määräykset. On välttämätöntä, että opiskelijoiden, myös aikuisopiskelijoiden, ohjauksesta huolehditaan tutkinnon aikana systemaattisesti, määrällisesti riittävin sekä ajan tasalla olevin osaamisen resurssein.

Valinnaisessa 15 osaamispisteen laajuisessa tutkinnon osassa käytetään hyvin paljon aiemmin hankitun ja osoitetun osaamisen tunnustamista. Henkilökohtaistaminen ja aiemmin osoitetun osaamisen tunnustamisen ja tunnustaminen eivät kuitenkaan saa vähentää suoritettavan tutkinnon ydinosaamista, vaan sen tulee täydentää sitä. Osaamisen tunnustamisen ja tunnustamisen menettelytapoja tulee kehittää ja yhdenmukaistaa. Tällä hetkellä osaamisen tunnustaminen valinnaisessa tutkinnon osassa aiheuttaa tutkinnon suorittajien eriarvoisuutta. Kaikki valinnaiseksi tutkinnon osaksi, aiemmin osoitetun osaamisen perusteella tunnustettaviksi esitetyt osaamisen kokonaisuudet eivät myöskään nykyisessä tilanteessa edistä lähihoitajan tehtävissä tarvittavaa osaamista ja ammattitaitoa.

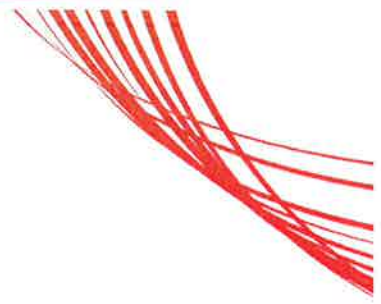
Tutkinnon muodostumissääntöihin sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnossa tulee ottaa käyttöön TUTKE2- työryhmän luonnoksissa esitetyt osaamisalakohtaiset säädökset. Valinnaisten tutkinnon osien tulee tukea osaamisalojen mukaista ammattitaitoa. Tutkinnon muodostumissääntöihin sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnossa tulee siis tehdä nämä rajaukset tutkinnon perusteiden uudistamisen yhteydessä.

Tutkinnon osien laajuuden mitoitus

Luonnoksessa on otettu käyttöön ECVET-suositukseen perustuvat osaamispisteet korvaamaan nykyisiä opintoviikkoja. Tämä on tarpeellinen muutos yhä kansainvälisemmäksi muuttuvassa ammatillisessa koulutuksessa. Osaamispiste on käsitteenä myös tutkintojen osaamisperusteisuutta tukeva. Se korostaa osaamista opiskelusuorituksiin perustuvien opintoviikkojen sijaan.

Osaamispisteiden käyttöön ottamiseen liittyy kuitenkin vielä tarkennuksia vaativia asioita. Ammatillisten tutkintojen perusteissa ei oteta kantaa siihen, miten ratkaistaan osaamisen tunnustamiseen ja tunnustamiseen jo nykyisellään liittyvät lukuisat käytännön ongelmat laajuusmitan muuttuessa? Miten osaamispiste tulkitaan suhteessa korkeakoulutuksen opintopisteisiin? Näihin asioihin tarvitaan yhdenmukaista menettelyä tukevat yksiselitteiset ohjeet.

TUTKE2- uudistus on lähtenyt siitä, että tutkinnon osien osaamispisteet määräytyvät sen mukaan, mikä on niihin sisältyvän osaamisen kattavuus, vaikeusaste ja merkittävyys suhteessa koko tutkinnon ammattitaitovaatimukseen ja osaamistavoitteisiin. Sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnon luonnosta valmisteltaessa edellä mainittua tarkastelua

osaamispisteiden määrittämiseksi tutkinnon osittain ei ole tehty työelämän edustajien kanssa. Tehy esittää, että yhteistyö eri viranomaisten sekä työelämän ja koulutusorganisaatioiden asiantuntijoiden kanssa aloitetaan pikimmiten, jotta tutkinnon todellinen työelämävastaavuus toteutuisi.

Eurooppalaisessa osaamisperusteisessa viitekehyksessä on tasot kuvattu tietoina, taitoina ja pätevyytenä. Suomessa terveydenhuoltoalan ammatinharjoittaminen edellyttää, että ammattihenkilöllä on valvovan viranomaisen hyväksymä koulutus, pätevyys ja valmiudet. Tämä tulee pitää mielessä, kun tutkintokohtaisia päätöksiä tehdään. Tietojen, taitojen ja muodollisen pätevyyden lisäksi sosiaali- ja terveystieteen perustutkinnon suorittaneella on oltava todelliset valmiudet työtehtävien hoitamiseen. Tämä on erityisen tärkeää sen vuoksi, että tutkinnon suorittaneet sijoittuvat työelämässä usein muihin kuin heidän suorittamansa osaamisalan työtehtäviin.

Tehyssä ymmärretään hyvin ammatillisen koulutuksen yleinen linjaus siitä, että perustutkinto tuottaa laaja-alaisen alalle sijoittumisen perusosaamisen, mutta potilas-, asiakas- ja työturvallisuuden poikkeuksellisen suurten riskien vuoksi sosiaali- ja terveystieteen alalla eivät riitä alimman hyväksyttävän eli tyydyttävän tason kriteerit, joissa työtä voidaan tehdä "ohjattuna". Käytännössä terveydenhuollon ammattihenkilö on heti tutkinnon suorittamisen jälkeen aina vastuussa tekemisistään ja tekemättä jättämisistään. Näin ollen ammattitaidon arvioinnissa ei voida edellyttää toisen ammattihenkilön ohjausta.

Yhteiset tutkinnon osat

Kaikille ammatillisille perustutkinnoille yhteiset tutkinnon osat on nykyisten erillisten oppiaineiden sijaan esityksessä koottu neljäksi kokonaisuudeksi. Tämä on kannatettava ratkaisu. Erityisen hyvänä Tehy pitää yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavan osaamisen kokonaisuutta, johon kaikille pakollisena tulee sisällyttämään työkyvyn ylläpitäminen. Tämä ratkaisu on yhdensuuntainen yhteiskunnassa käytävän työurien pidentämiseen liittyvän keskustelun ja päätösten kanssa. Toinen keskeinen asia sosiaali- ja terveystieteen perustutkinnossa on ammattitietä, jonka tulee sisältyä kaikille yhteisiin tutkinnon osiin ja edelleen täydentyä eri osaamisaloja suoritettaessa.

Terminologia

Luonnoksessa sosiaali- ja terveystieteen perustutkinnosta on TUTKE2- esityksen mukaisesti otettu käyttöön yhdenmukaiset käsitteet ammatilliseen peruskoulutukseen sekä ammatilliseen aikuiskoulutukseen. Käsitteistön yhdenmukaistaminen on ehdottomasti kannatettavaa. Osaamisala ja tutkinnon osa ovat selventäviä ja osaamista painottavia käsitteitä.

Työelämälähtöisyyden, osaamisperusteisuuden, joustavuuden ja valinnaisuuden vahvistaminen

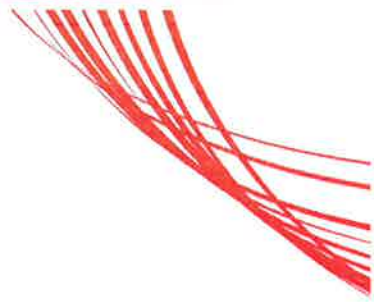
Ammatillisten perustutkintojen uudistamisessa on pyritty työelämälähtöisyyden lisäämiseen mm. käsitteistöä muuttamalla. Tämä on hyvä ja tulee todennäköisesti ajan kuluessa muuttamaan myös ajattelutapaa työelämälähtöiseksi ja osaamisperustaiseksi. Tosiasia kuitenkin on, että kyseessä on ennen kaikkea ajattelutavan muutos, joka vasta vähitellen johtaa toiminnan muutokseen. Tästä tulee kaikkien osapuolten olla tietoisia. Nyt tulee aktiivisesti toimia jo parikymmentä vuotta lähtökohtana ammatillisessa koulutuksessa ja ammatillisessa aikuiskoulutuksessa olleiden työelämälähtöisyyden ja osaamisperusteisuuden toteutumiseksi käytännössä. Kahdenkymmenen vuoden aikana on edetty hitaasti, eikä tämä tutkinnon perusteiden uudistaminen kertaluontoisesti tilannetta muuta. Jatkuvaa, keskustelevaa, aidosti eri osapuolten ammattitaitoa arvostavaa vuoropuhelua tulee jatkaa kaikilla tasoilla: valtakunnallisesta aina työpaikkakohtaiseen.

ECVET edellyttää, että "arvioidut ja hyväksytyt oppimistulokset eli osaaminen tunnistetaan ja tunnustetaan kunkin maan toimivaltaisten viranomaisten toimesta...". Asia on sinänsä erittäin kannatettava ja osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen tulee ottaa Suomessakin täysimääräisesti käyttöön. Tosiasia kuitenkin on, että välineet, käytännöt ja menetelmät ovat vielä varsin puutteelliset ja yhdenmukaisuutta ei ole. Asian eteneminen edellyttää ehdottomasti yksiselitteistä ja käytännön tasolle menevää valtakunnallista ohjausta ja valvontaa. On hyvä, että tutkinnon perusteissa on nyt rajauduttu tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin tutkinnon osittain. Yhtäaikaisesti tutkinnon perusteiden voimaan astumisen kanssa on kuitenkin tärkeää saada erillinen, täsmällinen, yksiselitteinen velvoittava määräys aiemmin osoitetun osaamisen käyttämisestä osana sosiaali- ja terveysalan perustutkintoa.

Valinnaisuus ja joustavuus ovat, kuten jo ensimmäisen väliotsikon yhteydessä olevassa tekstissä on todettu, vallalla olevia koulutuspoliittisia linjauksia. Nämä näyttäytyvät hallitusohjelmasta alkaen, OKM:n toimeenpano-ohjelman (Kesu) kautta yksittäisiin tutkintojen perusteisiin. Lähtökohtaisesti joustavuus ja valinnaisuus ovat kannatettavia, mutta toistamme tässä vielä kerran sosiaali- ja terveysalalle niin tärkeän asian: joustavuudella ja valinnaisuudella ei saa vähentää vaativan ja suurissa muutoksissa olevan alan ammattien ydinosaamista!

Yhteiskuntaosaamisen ja muiden yleisten valmiuksien vahvistaminen

Uudistuksessa on huomioitu työelämän pelisääntöjen tuntemuksen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen osaamisen vahvistaminen sekä politiikan ja yhteiskunnallisen lukutaidon kehittymistä koskevat sisällöt. Tämä on hyvä uudistus. Tieto- ja viestintätekniikan osaamisen vahvistaminen ja viestintävalmiuksien huomioiminen on samoin kannatettavaa.

Tutkintokohtaiset tarkistukset

Lasten ja nuorten kanssa tehtävässä työssä tarvittava ammattitaito

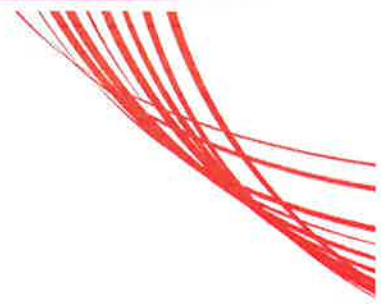
Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto on laajentunut koko ajan ja siihen on viimeksi pari vuotta sitten lisätty kymmenes osaamisala ja useita uusia valinnaisia tutkinnon osia. Tutkinnosta on muodostunut "tilkkutäkkimäinen" kokonaisuus, jossa mm. lasten ja nuorten lisääntyvän hoidon tarpeeseen on pyritty vastaamaan valinnaisella tutkinnon osalla: Lasten ja nuorten mielenterveyden tukeminen. Kyseisen tutkinnon osan sisältö ei kuitenkaan tuota sitä osaamista, jota työelämässä todellisuudessa tällä hetkellä tarvitaan.

Yleisemminkin sosiaali- ja terveydenhuollon työpaikoilta on jo vuosien ajan viestitty huolestuneina siitä, että tutkinnon suorittaneilla lähihoitajilla ei ole todellisia työelämässä tarvittavia valmiuksia alan vaativissa tehtävissä toimimiseen. Viimeksi laajat säädösuudistukset sosiaalihuollossa, varhaiskasvatuksessa jne. ovat aiheuttaneet sen, että erityisesti lasten ja nuorten kanssa tehtävän työn ammattitaitovaatimuksia tulee tarkastella uudestaan ja valmistella ne vastaamaan todellisuutta.

Lasten ja nuorten kanssa tehtävään työhön liittyvien tutkinnon osien työssäoppiminen tulee tutkinnon perusteiden tasolla sitoa nykyistä tiiviimmin oikeaan kontekstiin. Osaamisalan painotuksen tulee olla selvemmin lasten ja nuorten hoitoon liittyvä. Kaikilla osaamisaloilla on vahvasti omat erityispiirteensä ja on välttämätöntä huolehtia siitä, että nämä tulevat riittävästi huomioon otetuiksi koulutuksen aikana. Laaja-alaisuudella ei saavuteta osaamisalojen edellyttämää spesifiä osaamista. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa tulee tehdä selviä ratkaisuja ammattitaidon varmistamiseksi erityisosaamista edellyttäviin tehtäviin. Tarvittaessa tulee lisätä erillisiä tutkintoja tutkintorakenteeseen tai vähintäänkin sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon sisällyttää erillinen, alusta alkaen kyseisiin tehtäviin suuntaava kokonaisuus ja tälle oma tutkintonimikkeensä.

Kuntoutuksen ammattitaitovaatimukset tutkinnon perusteissa

Erityisesti kuntoutukseen liittyviä tutkinnon osia on kaksi: kaikille pakollinen Kuntoutumisen tukeminen sekä osaamisala Kuntoutus. Tutkinnon perusteissa on selvä puutos kaikille pakollisessa tutkinnon osassa. Kuntoutumisen tukeminen (2.1.2, s. 31) tutkinnon osan yhtenä arviointikohteena on: "tutkintoryhmiä koskevan tiedon hallinta". Tässä tulisi olla maininta "lapsia kuntoutettaessa" muiden ryhmien lisäksi. Kuntoutumisen tukeminen on tähän osaamisalueeseen ainoa tutkinnon osa, jonka kaikki lähihoitajat suorittavat. Kuntoutuksen erillisessä osaamisalassa sen sijaan on kuntoutus käsitelty laajana, eri osa-alueet huomioon ottaen.

Tehy pitää erittäin tärkeänä myös ergonomisen osaamisen lisäämistä sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon. Tuki- ja liikuntaelinsairauksien yleinen lisääntyminen sekä työurien pidentämiseen liittyvät tavoitteet jo sinällään edellyttävät työergonomiaan liittyvä osaamisen kehittämistä ammatillisessa koulutuksessa. Tarkemmin tämä asia on perusteltu Tehyn Opetushallitukselle tekemässä 24.9.2014 esityksessä ergonomisen avustamisen lisäämisestä sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon.

Näytteenotto ja asiakaspalvelu lähihoitajan työssä

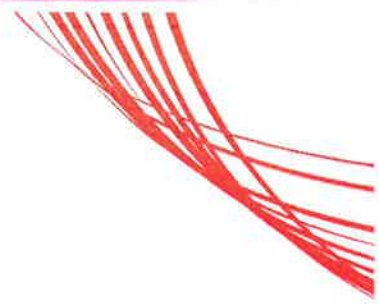
Edellisessä uudistuksessa sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon lisättiin valinnainen tutkinnon osa: Näytteenotto ja asiakaspalvelu lähihoitajan työssä. Tämän tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset ovat epärealistisesti asetetut. Sisältö vastaa valmiin bioanalyytikon (AMK) ammattitaitovaatimuksia eikä lähihoitajan työssä vaadittavaa osaamista. On edelleen epäselvää, mitä tarkoitetaan lähihoitajan vastuualueella laboratoriotutkimusprosessissa ja laatutyössä. Samoin jää määrittelemättä, mitä tutkinnon perusteissa tarkoitetaan kliinisellä laboratoriotyöllä.

Näytteenotto ja asiakaspalvelu lähihoitajan työssä – tutkinnon osan (15 osaamispistettä) ammattitaitovaatimuksena on, että lähihoitaja osaa käyttää laboratoriotyössä tarvittavaa välineistöä, -laitteistoa ja -menetelmiä. Tämä on varsin vaativa ammattitaitovaatimus suhteutettuna osaamispistemäärään ja kaikkiin niihin ammattitaitovaatimuksiin, jotka on määritelty 15 osaamispisteelle. Tarkoitetaanko laboratoriotyössä tarvittavalla välineistöllä, -laitteistolla ja -menetelmillä vieritutkimuksissa tarvittavaa välineistöä, -laitteistoa ja menetelmiä?

Näytteenotto ja asiakaspalvelu lähihoitajan työssä – tutkinnon osan ammattitaidon osoittamistapa on tutkinnon perusteiden mukaisesti lähes mahdoton toteuttaa, sillä lähihoitajia työskentelee laboratorioissa vain muutamia, satunnaisesti. Myöskään tutkintotilaisuuksien arviointiin koulutettuja bioanalytikoita ei ole laboratorioissa.

Suurta huolta on herättänyt myös se, miten varmistetaan, että Näytteenotto ja asiakaspalvelu lähihoitajan työssä – tutkinnon osan toteuttamiseen saadaan kaikkiin sitä järjestäviin koulutusorganisaatioihin asiantuntevat opettajat eli näytteenoton ja kliinisen laboratoriotyön asiantuntijat?

Tehy ja Suomen Bioanalytikkoliitto ry. esittävät edellä kuvatuin perusteluin, että Näytteenotto ja asiakaspalvelu lähihoitajan työssä - tutkinnon osa poistetaan sosiaali- ja terveysalan perustutkinnosta. Sen sijaan ihopistonäytteenottoon liittyvä ammattitaito sisällytetään Hoito- ja huolenpito – tutkinnon osaan, joka on kaikille pakollinen.

Yhteenveto

Tarkoituksena on ollut vahvistaa ammatillisten perustutkintojen osaamisperustaista määrittelyä ja edistää aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista osaksi tutkintoa. Lisäksi on pyritty edistämään tutkintorakenteen ja sitä koskevan päätöksenteon nopeutta ja mahdollisuutta joustavammin reagoida yhteiskunnan muutoksiin. Nämä ovat todella tarpeellisia ja pitkään odotettuja asioita.

Terminologian, laajuusmitan ja muiden yleisten uudistusten osalta esitys vastaa tavoitteisiin. Sen sijaan sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa tutkinnon sisällön ja muodostumissääntöjen tarkistaminen on välttämätöntä, jotta sen tuottama osaaminen todella vastaisi suurten muutosten; kasvavien määrällisten sekä laadullisten haasteiden mukaisiin työelämän tarpeisiin. Tehy esittää, että sosiaali- ja terveysalan perustutkinto uudistetaan sisällöllisesti mahdollisimman pian, erityisesti tässä lausunnossa mainittujen asioiden osalta. Muutkin tutkinnon osat sekä tutkinnon muodostuminen tulee tarkistaa, sillä sosiaali- ja terveysalalla on edellisen tutkinnon perusteiden uudistamisen jälkeen tehty todella suuria ratkaisuja kautta linjan: palveluiden järjestämisvastuista työprosesseihin.

Lausunnoilla olevat ammatillisten perustutkintojen perusteet on tarkoitus ottaa velvoittavana määräyksenä käyttöön 1.8.2015. Tämä edellyttää koulutuksen järjestäjiltä huolellista valmistelutyötä, vaikka tässä vaiheessa tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset eivät olekaan merkittävästi muuttumassa. Opetushallitukselta tullaan tarvitsemaan selvät ohjeet siitä, kuinka menetellään, koska tutkinnon suorittamista uudistetuilla tutkinnon perusteilla jatkavat myös jo aiemmin aloittaneet opiskelijat ja tutkinnon suorittajat. Tähän tarvitaan määräyksen antajalta tiukkaa ohjeistusta, jotta toiminta olisi valtakunnallisesti yhdenmukaista ja opiskelijoiden oikeusturvan täyttävää.

Tehy pitää välttämättömänä, että ammatillisen koulutuksen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen uudistettavien rahoituslait tulevat tukemaan ammatillisen koulutuksen laadullista kehittämistä.

Tämä lausunto on laadittu yhteistyössä seuraavien yhteistyöjäsenjärjestöjen Suomen Bioanalytikkoliitto ry, Suomen Fysioterapeutit - Finlands Fysioterapeuter ry., Suomen Ensihoitoalan Liitto ry, Suomen Lastenhoitoalan Liitto ry, Suomen sairaanhoitajaliitto ry, Suomen Terveystieteiden Liitto ry sekä Suomen Lähihoitajat ry: n kanssa. Tehy yhteistyöjäsenjärjestöjensä kanssa tarjoaa asiantuntemuksensa käyttöön sosiaali- ja terveysalan tutkintojen uudistamiseen ja tekee mielellään yhteistyötä viranomaisien ja muiden verkoston tahojen kanssa.

Helsingissä 18.6.2014

Rauno Vesivalo

Rauno Vesivalo
Puheenjohtaja
Tehy ry

Kirsi Sillanpää

Kirsi Sillanpää
Johtaja
Tehy ry/ Yhteiskuntasuhteet ja kehittäminen

Lisätietoja:
Soila Nordström
koulutuspoliittinen asiantuntija
GSM 040 505 8300
soila.nordstrom@tehy.fi